جۇڭگو شىنجاڭنىڭ تارىخى ۋە ھازىرقى ئەھۋالى قىسقىچە ئوقۇشلۇقى

باش تۈزگۈچى : لى شېڭ

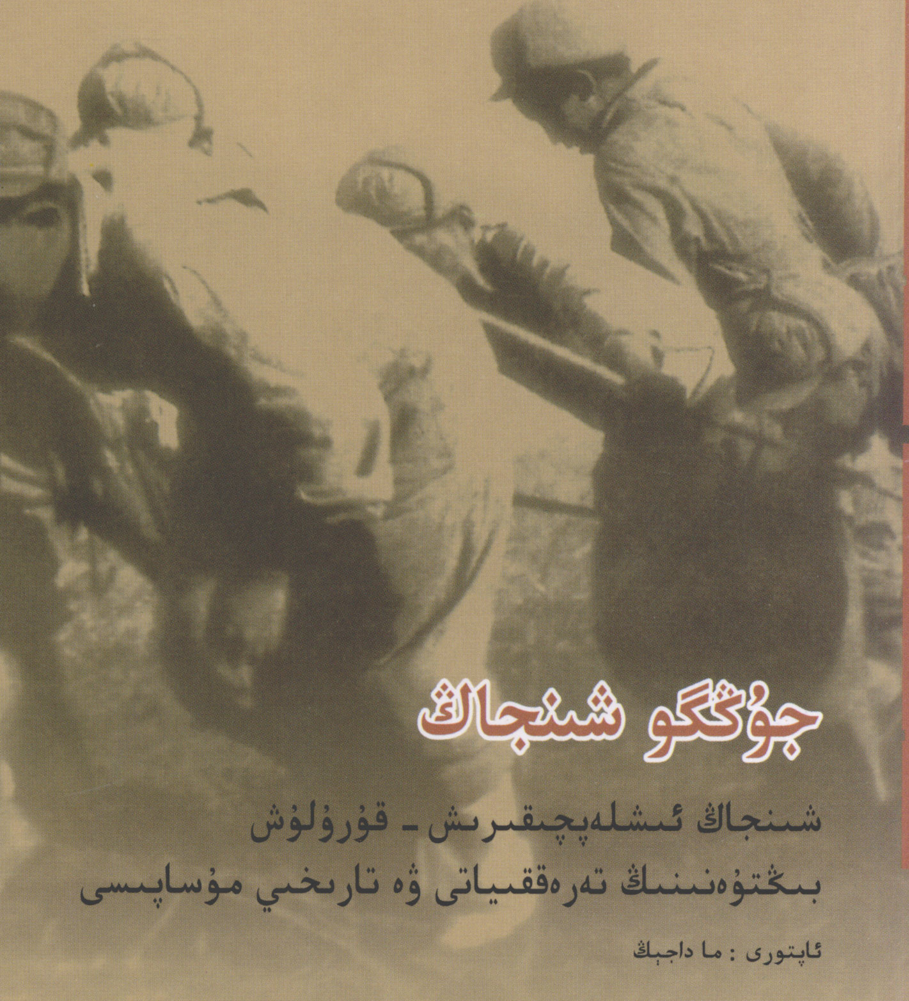

جۇڭگو شىنجاڭ

شىنجاڭ ئىشلەپچىقىرىش - قۇرۇلۇش بىڭتۈەنىنىڭ تەرەققىياتى ۋە تارىخىي مۇساپىسى

ئاپتورى : ما داجېڭ

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى

جۇڭگو شىنجاڭنىڭ تارىخى ۋە ھازىرقى ئەھۋالى قىسقىچە ئوقۇشلۇقى

باش تۈزگۈچى: لى شېڭ

جۇڭگو شىنجاڭ
شىنجاڭ ئىشلەپچىقىرىش - قۇرۇلۇش بىڭتۇەنىنىڭ تەرەققىياتى ۋە تارىخىي مۇساپىسى

ئاپتورى: ما داجېڭ

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى

图书在版编目(CIP)数据

中国新疆新疆生产建设兵团发展的历程：维吾尔文/马大正著；泰来提·斯拉木译. —乌鲁木齐：新疆人民出版社，2009.7

（中国新疆历史与现状）

ISBN 978－7－228－11744－4

Ⅰ. 新… Ⅱ. ①马…②泰… Ⅲ. 生产建设兵团－发展－概况－新疆－维吾尔文语（中国少数民族语言）Ⅳ E24

中国版本图书馆 CIP 数据核字(2007)第 125115 号

责任编辑	穆合塔尔·马木提
责任校对	热娜古丽·阿布里米提
出版发行	新疆人民出版社
地　　址	乌鲁木齐市解放南路 348 号
电　　话	0991－2827472
邮　　编	830001
经　　销	新疆人民出版社
印　　刷	新疆新华华龙印务有限责任公司
开　　本	787×1092 毫米　1/32
印　　张	2
版　　次	2009 年 12 月第 1 版
印　　次	2009 年 12 月第 1 次印刷
印　　数	1—2000 册
定　　价	10.00 元

بۇ كىتاب شىنجاڭ خەلق نەشرىياتىنىڭ 2009 - يىل 7 - ئاي 1 - نەشرى ، 2009 - يىل 9 - ئاي 1 - باسمىسىغا ئاساسەن تەرجىمە ۋە نەشر قىلىندى .

本书根据新疆人民出版社 2009 年 7 月第 1 版,2009 年 9 月第 1 次印刷本翻译出版。

جۇڭگو شىنجاڭ
شىنجاڭ ئىشلەپچىقىرىش - قۇرۇلۇش
بىڭتۇەننىڭ تەرەققىياتى ۋە
تارىخي مۇساپىسى

ئاپتورى : ما داجيۈ
تەرجىمە قىلغۇچى : تەلەت ئىسلام
مەسئۇل مۇھەررىرى : مۇختار مامۇت
مەسئۇل كوررېكتورى : رەناگۇل ئابلىمىت
نەشر قىلىپ تارقاتقۇچى : شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى
ئادرېسى : ئۈرۈمچى شەھىرى جەنۇبىي ئازادلىق يولى 348 - نومۇر
تېلېفون : 0991—2827472
پوچتا نومۇرى : 830001
ساتقۇچى : شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى
باسقۇچى : شىنجاڭ شىنخۇا خۇالۇڭ باسما چەكلىك مەسئۇلىيەت شىركىتى
فورماتى : 787×1092 مىللىمېتىر ، 1/32
باسما تاۋىقى : 2
نەشرى : 2009 - يىلى 12 - ئاي 1 - نەشرى
باسمىسى : 2009 - يىلى 12 - ئاي 1 - باسمىسى
تىراژى : 1—2000
كىتاب نومۇرى : ISBN 978—7—228—11744—4
باھاسى : 10.00 يۈەن

«جۇڭگو شىنجاڭنىڭ تارىخى ۋە ھازىرقى ئەھۋالى ئوقۇشلۇقى» تەھرىر ھەيئىتى

مەسلىھەتچى: ۋاڭ لولىن

باش تۈزگۈچى: لى شېڭ

تەھرىر ھەيئىتى ئەزالىرى:

ماداجېڭ ئۇيغۇر سايرانى ئەزىز يۇسۇپ

لى شېڭ ياڭ شېڭمىن خۇا تاۋ

ئاۋۇت توختى لى فاڭ مياۋ پۇشېڭ

جاقىپ مىرزىخان كۇۋ چىڭپىڭ

此为试读，需要完整PDF请访问：www.ertongbook.c

كىرىش سۆز

جۇڭگو زېمىنىنىڭ ئالتىدىن بىر قىسمىنى ئىگىلىگەن ئەڭ چوڭ ئاپتونوم رايون

شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونى جۇڭگونىڭ غەربىي شىمال چېگراسىغا، ئاسىيا ـ ياۋروپا چوڭ قۇرۇقلۇقىنىڭ كىندىكىگە جايلاشقان، ئاپتونوم رايونىنىڭ ئومۇمىي يەر كۆلىمى 1 مىليون 664 مىڭ 900 كۋادرات كىلومېتىر بولۇپ، جۇڭگو زېمىنىنىڭ ئالتىدىن بىر قىسمىنى ئىگىلەيدۇ. دۆلەت ئىچىدە شىزاڭ ئاپتونوم رايونى، چىڭخەي، گەنسۇ ئۆلكىلىرى بىلەن، ئەتراپتىكى دۆلەتلەردىن موڭغۇلىيە، رۇسىيە، قازاقىستان، قىرغىزىستان، تاجىكىستان، ئافغانىستان، پاكىستان، ھىندىستان قاتارلىق سەككىز دۆلەت بىلەن چېگرىلىنىدۇ.

شىنجاڭنىڭ يەر شەكلى ئالاھىدىلىكىنى ئومۇملاشتۇرغاندا «ئۈچ تاغ، ئىككى ئويمانلىق » دېيىشكە بولىدۇ. «ئۈچ تاغ » شىمالدىكى ئالتاي تېغى، ئوتتۇرىدىكى تەڭرىتېغى، شۇنىڭدەك جەنۇبتىكى كوئېنلۇن تېغى ۋە قاراقۇرۇم تېغىنى كۆرسىتىدۇ؛ «ئىككى ئويمانلىق» شىمالدىكى جۇڭغار ئويمانلىقى ۋە جەنۇبتىكى تارىم ئويمانلىقىنى كۆرسىتىدۇ. شىنجاڭ تەڭرىتېغىنى پاسىل قىلغان ھالدا، جەنۇبىي شىنجاڭ ۋە شىمالىي شىنجاڭدىن ئىبارەت تەبىئىي شارائىتى روشەن پەرقلىنىدىغان ئىككى قىسىمغا ئايرىلىدۇ. تۇرپان، قۇمۇللار ئادەت بويىچە، شەرقىي شىنجاڭ دەپمۇ ئاتىلىدۇ.

تەڭرىتېغى ئاسىيا قىتئەسىدىكى ئەڭ چوڭ تاغ تىزمىلىرى بولۇپ، شەرقتىن غەربكىچە بولغان ئۇزۇنلۇقى تەخمىنەن 2500 كىلومېتىر، جەنۇبتىن شىمالغىچە بولغان كەڭلىكى 250 ~ 300 كىلومېتىر كېلىدۇ. ئۇ ئومۇمەن، پاراللېل كېلىدىغان ئوتتۇز ئۈچ تاغ تىزمىسىدىن تەركىب تاپقان بولۇپ، ئېگىز تاغ، ھەيۋەتلىك چوققىلار ئارىسىدا چوڭ ـ كىچىكلىكى، ئېگىز ـ پەسلىكى ئوخشاش

بولمىغان ئىلى جىلغىسى، چوڭ - كىچىك يۈلتۇز ئويمانلىقى، قارا شەھەر ئويمانلىقى، تۇرپان ئويمانلىقى ۋە قۇمۇل ئويمانلىقىغا ئوخشاش ئويمانلىق ۋە جىلغىلار شەكىللەنگەن. تەڭرىتېغىدىكى ئەڭ ئېگىز چوققا تۆمۈر چوققىسى بولۇپ، دېڭىز يۈزىدىن ئېگىزلىكى 5 .7435 مېتىر كېلىدۇ، ئۈرۈمچى شەھىرىنىڭ شەرقىدىكى بوغدا چوققىسىنىڭ دېڭىز يۈزىدىن ئېگىزلىكى 5445 مېتىر كېلىدۇ. تەڭرىتېغىنىڭ شەرقىدىكى تۇرپان ئويمانلىقى دېڭىز يۈزىدىن 155 مېتىر تۆۋەن بولۇپ، جۇڭگو قۇرۇقلۇقىدىكى ئەڭ تۆۋەن نۇقتا ھېسابلىنىدۇ. ئالتاي تېغىدىن ئالتۇن كۆپ چىققاچقا، ئالتۇنتاغ دەپمۇ ئاتىلىدۇ، ئۇنىڭ ئاساسىي گەۋدىسى موڭغۇلىيىدە بولۇپ، شەرقىي شىمالدىن غەربىي جەنۇبقا قاراپ سوزۇلغان، چېگرا ئىچىدىكى ئۇزۇنلۇقى تەخمىنەن 400 كىلومېتىر كېلىدۇ، دېڭىز يۈزىدىن ئېگىزلىكى 2000 نەچچە يۈز مېتىردىن 3000 نەچچە يۈز مېتىرغىچە كېلىدۇ، ئەڭ ئېگىز چوققىسى بولغان دوستلۇق چوققىسىنىڭ دېڭىز يۈزىدىن ئېگىزلىكى 4373 مېتىر كېلىدۇ. كۇئېنلۇن تېغى بىلەن قاراقۇرۇم تېغىنىڭ ھەر ئىككىسى پامىر ئېگىزلىكىدىن باشلىنىپ، شەرققە قاراپ ئەگرى - بۈگرى سوزۇلغان بولۇپ، قاراقۇرۇم تېغى شىزاڭنىڭ شىمالىغىچە سوزۇلۇپ، گاندىس تېغى بىلەن تۇتىشىپ كېتىدۇ، كۇئېنلۇن تېغى شىنجاڭ - شىزاڭ چېگراسىدىن ئۆتۈپ چىڭخەي، سىچۈەن ئۆلكىلىرىگە كىرىپ كېتىدۇ. كۇئېنلۇن تېغىنىڭ شىنجاڭ چېگراسى ئىچىدىكى ئۇزۇنلۇقى 1800 كىلومېتىر، كەڭلىكى 150 كىلومېتىر بولۇپ، تاغ قىرلىرىنىڭ كۆپىنچىسىنىڭ دېڭىز يۈزىدىن ئېگىزلىكى 5000 مېتىردىن ئاشىدۇ. بۇنىڭ ئىچىدە قوڭۇر چوققىسىنىڭ دېڭىز يۈزىدىن ئېگىزلىكى 7719 مېتىر، قوڭۇرتۆپە چوققىسىنىڭ دېڭىز يۈزىدىن ئېگىزلىكى 7595 مېتىر، مۇزتاغ چوققىسىنىڭ دېڭىز يۈزىدىن ئېگىزلىكى 7546 مېتىر بولۇپ، مۇز تاغلار ئاتىسى دېگەن نامى بار، بۇ ئۈچ چوققا يەنە كۇئېنلۇن تېغىدىكى ئۈچ چوڭ چوققا دەپمۇ ئاتىلىدۇ. قاراقۇرۇم تېغىدىكى چوققىلارنىڭ ھەممىسى دېڭىز يۈزىدىن 5000 — 6000 مېتىر ئېگىزلىكتە، بۇنىڭ ئىچىدىكى جۇڭگو - پاكىستان چېگراسىغا جايلاشقان چوگىر چوققىسىنىڭ دېڭىز يۈزىدىن ئېگىزلىكى 8611 مېتىر بولۇپ، دۇنيا بويىچە 2 - ئېگىز چوققا، شىنجاڭدىكى ئەڭ ئېگىز چوققا ھېسابلىنىدۇ. «تاغلار ئاتىسى» دەپ تەرىپلىنىدىغان پامىر ئېگىزلىكى قاراقۇرۇم تېغى، تەڭرىتېغى ۋە ھىندىقۇش تېغىنىڭ كېسىشىشىدىن شەكىللەنگەن.

جۇڭغار ئويمانلىقى تەڭرىتېغى بىلەن ئالتاي تېغىنىڭ ئارىسىغا جايلاشقان بولۇپ، كۆلىمى 380 مىڭ كۋادرات كىلومېتىر، دېڭىز يۈزىدىن ئوتتۇرىچە ئېگىزلىكى 500 مېتىر كېلىدۇ. ئويمانلىقنىڭ جەنۇبى تەڭرىتېغى ئېتىكىدىكى تىندۇرما تۈزلەڭلىك بولۇپ، بوستانلىق يېزا ئىگىلىك رايونى بولۇپ شەكىللەنگەن؛ ئويمانلىقنىڭ ئوتتۇرا قىسمى قۇربانتوڭغۇت قۇملۇقى بولۇپ، كۆلىمى 48 مىڭ كۋادرات كىلومېتىر كېلىدۇ، ئۇ دۆلىتىمىزدىكى 2 ـ چوڭ قۇملۇق ھېسابلىنىدۇ: ئويمانلىقنىڭ غەربىي ئالاتاۋ ئېغىزى، ئېرتىش دەرياسى جىلغىسى بولۇپ، ئەلمساقتىن تارتىپ مۇھىم قاتناش يولى بولۇپ كەلگەن. تارىم ئويمانلىقى تەڭرىتېغىنىڭ جەنۇبىدا بولۇپ، كۆلىمى 530 مىڭ كۋادرات كىلومېتىر كېلىدۇ. ئېگىزلىكلەر ئوراپ تۇرغان ئىچكى قۇرۇقلۇق ئويمانلىقى ھېسابلىنىدۇ، پەقەت شەرقتە خېشى كارىدورى بىلەنلا تۇتىشىدۇ. تارىم ئويمانلىقىنىڭ ئوتتۇرا قىسمى مەشھۇر تەكلىماكان قۇملۇقى بولۇپ، كۆلىمى تەخمىنەن 330 مىڭ كۋادرات كىلومېتىر، ئۇ جۇڭگودىكى كۆلىمى ئەڭ چوڭ قۇملۇق ھېسابلىنىدۇ، تارىم ئويمانلىقىنىڭ ئەتراپىدا قار ـ مۇز سۇلىرىنىڭ سۇغىرىشىدىن شەكىللەنگەن سۈيى ئەلۋەك بوستانلىقلار بار.

تەڭرىتېغى پاسىل قىلىنغان ئاساستا، شىمالىي شىنجاڭنىڭ كىلىماتى مۆتىدىل بەلۋاغنىڭ چوڭ قۇرۇقلۇق قۇرغاق، يېرىم قۇرغان كىلىماتىغا، جەنۇبىي شىنجاڭنىڭ كىلىماتى مۆتىدىل بەلۋاغنىڭ چوڭ قۇرۇقلۇق قۇرغاق كىلىماتىغا كىرىدۇ. قۇرۇقلۇق كىلىمات ئالاھىدىلىكى روشەن. يىللىق ئوتتۇرىچە تېمپېراتۇرىسى شىمالىي شىنجاڭنىڭ 4℃ تىن 9℃ قىچە، جەنۇبىي شىنجاڭنىڭ 7℃ تىن 14℃ قىچە بولىدۇ.

شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونىنىڭ ئومۇمىي نوپۇسى 20 مىليون 951 مىڭ 900 كىشى، شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونى كۆپ مىللەتلىك رايون بولۇپ، 247 مىللەت بار. خەنزۇلاردىن باشقا مىللەتلەرنىڭ نوپۇسى 12 مىليون 712 مىڭ 700، بۇنىڭ ئىچىدە ئۇيغۇرلارنىڭ نوپۇسى 9 مىليون 650 مىڭ 600 نەچچە بولۇپ، ئومۇمىي نوپۇسنىڭ 46.06 پىرسەنتىنى ئىگىلەيدۇ، ئۇيغۇرلار پۈتۈن شىنجاڭنىڭ كۆپ قىسىم جايلىرىغا تارقالغان، تەڭرىتېغىنىڭ جەنۇبىدىكى قەشقەر، خوتەن، ئاقسۇ، شۇنىڭدەك شەرقىي شىنجاڭ رايونىدىكى قۇمۇل، تۇرپان قاتارلىق جايلارغا ئەڭ كۆپ مەركەزلەشكەن. ئۇيغۇرلار ئىسلام دىنىغا ئېتىقاد

قىلىدىغان ئاساسىي غول مىللەت بولۇپ، ئۇزاق تارىخقا ۋە شانلىق مەدەنىيەتكە ئىگە، ئۇلارنىڭ مىللىي مۇزىكىلىرى، ئەنئەنىۋى قول ھۈنەر - سەنئىتى مول ھەم رەڭدار، ئۇلارنىڭ ناخشا - ئۇسسۇلخۇمارلىقى ئوچۇق - يورۇق، قىزغىن خاراكتېرىنى گەۋدىلەندۇرۇپ بېرىدۇ. ئۇيغۇرلاردىن باشقا، شىنجاڭدا ئەۋلادمۇئەۋلاد ياشاپ كېلىۋاتقان مىللەتلەردىن يەنە خەنزۇ، قازاق، خۇيزۇ، موڭغۇل، قىرغىز، شىبە، تاجىك، ئۆزبېك، مانجۇ، داغۇر، تاتار، رۇس قاتارلىق 12 مىللەت بار، ئۇلار شىنجاڭدىكى ئاساسلىق مىللەتلەردۇر. ئۇنىڭدىن باشقا، يەنە دۇڭشياڭ، سالا، زاڭزۇ، مياۋزۇ، يىزۇ، بۇيىزۇ، چاۋشيەنزۇ قاتارلىق 34 مىللەت بار. خەنزۇلار شىنجاڭنىڭ ھەممە يېرىگە تارقالغان، نوپۇسى تەخمىنەن 8 مىليون 239 مىڭ 300 نەچچە بولۇپ، شىنجاڭدىكى ئومۇمىي نوپۇسنىڭ تەخمىنەن 39.33 پىرسەنتىنى ئىگىلەيدۇ؛ قازاقلارنىڭ نوپۇسى تەخمىنەن 1 مىليون 483 مىڭ 900 بولۇپ، شىنجاڭدىكى ئومۇمىي نوپۇسنىڭ 7.08 پىرسەنتىنى ئىگىلەيدۇ، ئۇلار ئاساسلىقى ئىلى قازاق ئاپتونوم ئوبلاستى، مورى قازاق ئاپتونوم ناھىيىسى ۋە باركۆل قازاق ئاپتونوم ناھىيىسىگە تارقالغان؛ خۇيزۇلارنىڭ نوپۇسى 943 مىڭ بولۇپ، تەڭرىتېغىنىڭ جەنۇب، شىمالىغا، ئاساسلىقى سانجى خۇيزۇ ئاپتونوم ئوبلاستى قاتارلىق جايلارغا تارقالغان؛ موڭغۇللارنىڭ نوپۇسى 177 مىڭ 100 بولۇپ، ئاساسلىقى بايىنغولىن موڭغۇل ئاپتونوم ئوبلاستى، بورتالا موڭغۇل ئاپتونوم ئوبلاستى ۋە قوبۇقسار موڭغۇل ئاپتونوم ناھىيىسىدە ئولتۇراقلاشقان؛ قىرغىزلارنىڭ نوپۇسى 181 مىڭ 900 بولۇپ، 80 پىرسەنتى قىزىلسۇ قىرغىز ئاپتونوم ئوبلاستىدا ئولتۇراقلاشقان؛ تاجىكلارنىڭ نوپۇسى 44 مىڭ 800 بولۇپ، 60 پىرسەنتى تاشقورغان تاجىك ئاپتونوم ناھىيىسىدە ئولتۇراقلاشقان؛ شىبەلەرنىڭ نوپۇسى 42 مىڭ 400 بولۇپ، كۆپ قىسمى چاپچال شىبە ئاپتونوم ناھىيىسى ۋە قورغاس، توققۇزتارا ناھىيىلىرىدە ئولتۇراقلاشقان؛ ئۆزبېكلەرنىڭ نوپۇسى 16 مىڭ 100، مانجۇلارنىڭ نوپۇسى 25 مىڭ 600 بولۇپ، شىنجاڭنىڭ ھەرقايسى جايلىرىغا تارقالغان؛ داغۇرلارنىڭ نوپۇسى 6700 بولۇپ، ئاساسلىقى چۆچەك، قورغاستا ئولتۇراقلاشقان؛ تاتارلارنىڭ نوپۇسى 4700؛ رۇسلارنىڭ نوپۇسى 11 مىڭ 600 بولۇپ، تەڭرىتېغىنىڭ جەنۇب، شىمالىغا تارقالغان، ئۇلار 18 - ئەسىردىن كېيىن چاررۇسىيىدىن كۆچۈپ كىرگەنلەر.

شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونى 1955 ـ يىلى 10 ـ ئاينىڭ 1 ـ كۈنى قۇرۇلغان. ئاپتونوم رايون قارمىقىدا ۋىلايەت، ئاپتونوم ئوبلاست ۋە بىۋاستە قاراشلىق شەھەر؛ ۋىلايەت، ئوبلاست، شەھەرلەرنىڭ قارمىقىدا ناھىيە، ئاپتونوم ناھىيە، شەھەر ۋە شەھەرگە قاراشلىق رايون؛ ناھىيە، شەھەر، رايون قارمىقىدا يېزا، مىللىي يېزا ۋە بازار بار. ۋىلايەتلىك مەمۇرىي مەھكىمە ئاپتونوم رايونلۇق خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ ۋاكالەت ئاپپاراتى بولۇش سۈپىتى بىلەن، ئاپتونوم رايونلۇق خەلق ھۆكۈمىتىگە ۋاكالىتەن ھوقۇق يۈرگۈزگەندىن باشقا، ئاپتونوم ئوبلاست، بىۋاستە قاراشلىق شەھەر ۋە ناھىيە، ئاپتونوم ناھىيە، شەھەر، شەھەرگە بىۋاستە قاراشلىق رايون، شۇنىڭدەك يېزا، مىللىي يېزا، بازار قاتارلىق ھەر دەرىجىلىك مەمۇرىي ئورۇنلارنىڭ ھەممىسىدە خەلق قۇرۇلتىيى ۋە ئۇنىڭ ئىجرائىيە ئورگىنى بولغان خەلق ھۆكۈمىتى تەسىس قىلىنغان. ئاپتونوم رايون، ئاپتونوم ئوبلاست، ئاپتونوم ناھىيىدىكى ئاپتونومىيە ئورگانلىرى «جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتىنىڭ ئاساسىي قانۇنى» قاتارلىق قانۇن ـ نىزاملاردا بەلگىلەنگەن ھوقۇقلارنى يۈرگۈزۈش بىلەن بىرگە، «جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتىنىڭ مىللىي تېررىتورىيىلىك ئاپتونومىيە قانۇنى» دا بەلگىلەنگەن ھوقۇق دائىرىسى بويىچە، ئاپتونومىيە ھوقۇقىنى يۈرگۈزىدۇ.

شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونىدا ھازىر بەش ئاپتونوم ئوبلاست، يەتتە ۋىلايەت، ئىككى ۋىلايەت دەرىجىلىك شەھەر، تۆت ئاپتونوم رايونغا بىۋاستە قاراشلىق شەھەر، 87 ناھىيە (شەھەر)، 33 چېگرا ناھىيە (شەھەر)، 6 مىللىي ئاپتونومىيە ناھىيە، 853 يېزا ـ بازار شۇنداقلا 43 مىللىي يېزا بار.

ئاپتونوم رايوننىڭ مەركىزى ــ ئۈرۈمچى شەھىرى.

تۈزگۈچىدىن

ئېلىمىز تارىخىدىكى ھەرقايسى سۇلالىلەر بوز يەر ئۆزلەشتۈرۈش، چېگرا رايوننى قوغداشنى چېگرا رايوننى ئېچىش، چېگرا مۇداپىئەسىنى مۇستەھكەملەشنىڭ مۇھىم بىر تەدبىرى قىلىپ كەلگەن. چىن شىخۇاڭ دەۋرىدىن باشلاپلا بوز يەر ئېچىپ تېرىقچىلىق قىلىش پائالىيىتى باشلانغان. كېيىنكى ھەرقايسى تارىخىي دەۋرلەردە مەركىزىي ھۆكۈمەتلەر بۇ پائالىيەتكە ئىنتايىن ئەھمىيەت بېرىپ، ئۇنى ھەرقايسى سۇلالىلەرنىڭ چېگرا رايوننى ئىدارە قىلىش سىياسىتىنىڭ مۇھىم تەركىبىي قىسمى قىلغان.

此为试读，需要完整PDF请访问： www.ertongbook.c

مۇندەرىجە

تۇزگۇچىدىن ....(1)

شىنجاڭنىڭ بوز يەر ئۆزلەشتۈرۈش، چېگرا رايوننى قوغداش ئىشلىرىنىڭ تارىخىي تەرەققىياتى ....(1)

1. بوز يەر ئۆزلەشتۈرۈش، چېگرا رايوننى قوغداش ھەرقايسى سۇلالىلەرنىڭ چېگرا رايوننى ئىدارە قىلىشىنىڭ مۇھىم مەزمۇنى ....(1)

2. ھەرقايسى سۇلالىلەرنىڭ غەربىي يۇرتتا بوز يەر ئۆزلەشتۈرۈش ئالاھىدىلىكى .... (7)

شىنجاڭ ئىشلەپچىقىرىش - قۇرۇلۇش بىڭتۇەننىڭ ئىگىلىك تىكلەش مۇساپىسى ....(11)

1. بىڭتۇەن ئىشلىرىغا ئاساس سېلىنىش دەۋرى...................................(13)

2. دۆلەت ئىگىلىكىدىكى مۇنتىزىم دېھقانچىلىق مەيدانلىرىنى قۇرۇش......(16)

3. بىڭتۇەن ئىشلىرىنىڭ ئوڭۇشسىزلىققا ئۇچرىشى ۋە چېكىنىشى...(22)

4. بىڭتۇەن ئەسلىگە كەلتۈرۈلگەندىن كېيىنكى يېڭى تەرەققىيات..(24)

بىڭتۇەننىڭ ئاساسىي ئىجتىمائىي، ئىقتىسادىي ئەھۋالى ....(30)

1. ھازىرقى ئىگىلىك باشقۇرۇش ئەھۋالى ....(30)

2. باشقۇرۇش تۈزۈلمىسىنىڭ قانۇن - تۈزۈملىشىش يولىغا ئۆتۈشى....(35)

شىنجاڭ ئىشلەپچىقىرىش - قۇرۇلۇش بىڭتۇەننىڭ جايلىشىشى ۋە تارىخىي بۇرچى ....(39)

1. بىڭتۇەننىڭ جايلىشىش سەۋەبى ۋە ئالاھىدىلىكى.........................(39)

2. يېڭى ئەسىردە بىڭتۇەننىڭ ئۈستىگە ئالغان تارىخىي بۇرچى..........(45)

شىنجاڭنىڭ بوز يەر ئۆزلەشتۈرۈش، چېگرا رايوننى قوغداش ئىشلىرىنىڭ تارىخىي تەرەققىياتى

تارىختىكى ھەرقايسى سۇلالىلەرنىڭ شىنجاڭنى ئۆز ئىچىگە ئالغان غەربىي يۇرتتا بوز يەر ئۆزلەشتۈرۈش، چېگرا رايوننى قوغداش تارىخى ئۇلارنىڭ بۇ رايونلاردا ئۈنۈملۈك ھۆكۈمرانلىق قىلىش تارىخىدىن ئۇزۇنراق بولغان، چۈنكى بوز يەر ئۆزلەشتۈرۈش، چېگرا رايون قوغداش ئىشلىرى غەربىي خەن سۇلالىسى مىلادىيىدىن ئىلگىرىكى 60 ـ يىلى غەربىي يۇرت باش قورۇقچىبەگ مەھكىمىسى تەسىس قىلىپ، غەربىي يۇرتقا ھۆكۈمرانلىق قىلىشتىن بۇرۇنلا باشلانغان.

1. بوز يەر ئۆزلەشتۈرۈش، چېگرا رايوننى قوغداش ھەرقايسى سۇلالىلەرنىڭ چېگرا رايوننى ئىدارە قىلىشنىڭ مۇھىم مەزمۇنى

تارىختىكى ھەرقايسى سۇلالىلەرنىڭ ھازىرقى شىنجاڭ رايونىدا بوز يەر ئۆزلەشتۈرۈش، چېگرا رايوننى قوغداش ئىشلىرى غەربىي خەن دەۋرىدىن باشلانغان. غەربىي خەن سۇلالىسى مىلادىيىدىن ئىلگىرىكى 105 ـ يىلىنىڭ ئالدى ـ كەينىدىن باشلاپلا ئۇيسۇنلار بىلەن بىرلىشىپ ھۇنلاردىن مۇداپىئەلىنىش ئۈچۈن، شۇەنلىبى (ھازىرقى ئىلى دەريا ۋادىسى رايونى) دا بوز يەر ئېچىپ تېرىقچىلىق قىلغان. ئارىدىن ئۇزۇن ئۆتمەيلا، غەربىي خەن سۇلالىسى لوپنۇر، مىرەن قاتارلىق جايلاردىمۇ بوز يەر ئېچىپ تېرىقچىلىق قىلغان، بىراق ھەقىقىي كەڭ كۆلەملىك بوز يەر ئېچىپ تېرىقچىلىق قىلىش مىلادىيىدىن ئىلگىرىكى 68 ـ يىلدىن كېيىن باشلانغان. غەربىي خەن سۇلالىسى دەسلەپتە كېلىپ ـ كېتىپ تۇرغان ئەلچىلەرنىڭ ئوزۇق ـ تۈلۈك مەسىلىسىنى ھەل قىلىش مەقسىتىدە بوز يەر ئېچىپ تېرىقچىلىق قىلغان، كېيىن بوز يەر ئۆزلەشتۈرۈش قوشۇنى غەربىي يۇرتنى بىرلىككە كەلتۈرۈشتە مۇھىم رول ئوينىغاچقا، غەربىي يۇرت باش قورۇقچىبەگ مەھكىمىسى تەسىس قىلىنغاندىن كېيىن، غەربىي خەن سۇلالىسىنىڭ

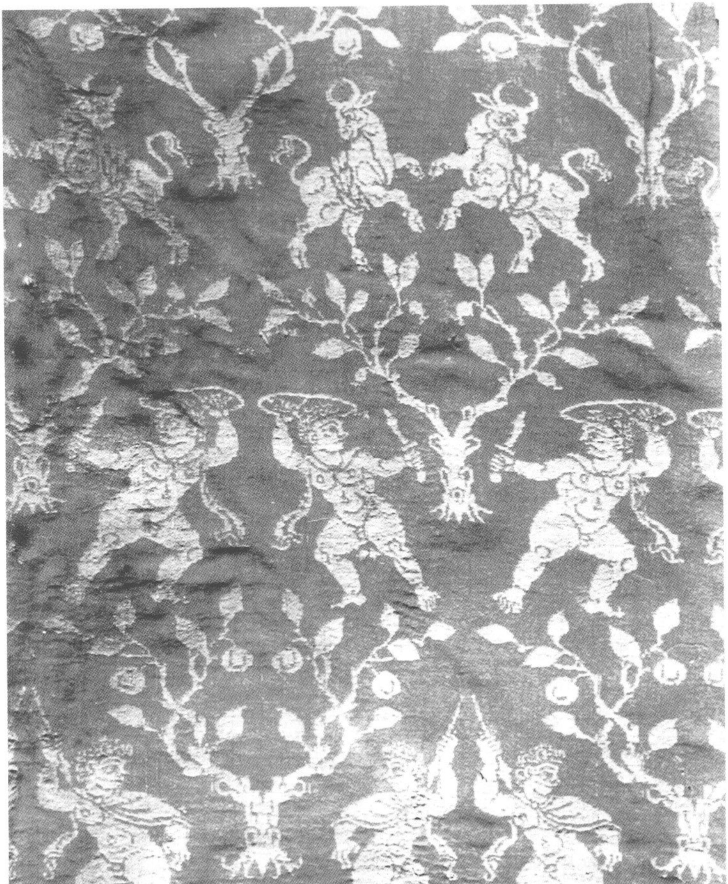

لوپنۇر ناھىيىسىنىڭ كۆلسۇ دېگەن يېرىدىكى قەبرىدىن قېزىۋېلىنغان.
توقۇلما بۇيۇم   چى شياۋشەن فوتوسى

غەربىي يۇرتتا بوز يەر ئېچىپ تېرىقچىلىق قىلىش كۆلىمى ۋە ئورۇنلىرىمۇ تەدرىجىي كېڭەيگەن، بوز يەر ئېچىپ تېرىقچىلىق قىلىش ئىشلىرى غەربىي خەن سۇلالىسىنىڭ شۇ جايدا تۇرۇشلۇق قوشۇنى، كېلىپ ـ كېتىپ تۇرغان ئەلچىلىرى ۋە سودا كارۋانلىرىنىڭ ئوزۇق ـ تۈلۈك مەسىلىسىنى ھەل قىلىشىدىكى مۇھىم يولغا، بوز يەر ئاچقۇچى لەشكەرلەر غەربىي خەن سۇلالىسىنىڭ غەربىي يۇرتنى بىرلىككە كەلتۈرۈشى ۋە ئۇنىڭغا ھۆكۈمرانلىق قىلىشىدىكى مۇھىم كۈچكە ئايلانغان. بوز يەر ئېچىپ تېرىقچىلىق قىلىش ئارقىلىق ھەم ئاشلىق قاتارلىق ماددىي ئەشيالار بىلەن تەمىنلەش مەسىلىسىنى ھەل قىلغىلى، بوز يەر ئاچقۇچى لەشكەرلەرنى چېگرىنى ۋە غەربىي يۇرتنىڭ ئىجتىمائىي ئامانلىقىنى قوغداشتىكى مۇھىم كۈچ قىلغىلى بولىدىغانلىقى ئۈچۈن، خەن سۇلالىسىدىن كېيىنكى ھەرقايسى سۇلالىلەرمۇ بۇ تەدبىرنى قوللانغان. بىراق، ئوخشاش بولمىغان دەۋرلەردىكى غەربىي يۇرت ۋەزىيىتى، دۆلەت كۈچىنىڭ كۈچلۈك ـ ئاجىزلىقى، باشقۇرۇش تاكتىكىسىنىڭ ئوخشاش بولماسلىقى سەۋەبىدىن، بوز يەر ئېچىپ تېرىقچىلىق قىلىش جەھەتتە قولغا كەلتۈرۈلگەن ئۇتۇق ۋە نەتىجىلەردىمۇ بىرقەدەر چوڭ پەرقلەر بولغان. شىنجاڭنىڭ بوز يەر ئۆزلەشتۈرۈش تەرەققىيات تارىخىدىن قارىغاندا، غەربىي خەن، تاڭ، چىڭ سۇلالىلىرى دەۋرى بوز يەر ئېچىپ تېرىقچىلىق قىلىش كۆلىمى بىرقەدەر چوڭ بولغان، كۆرۈنەرلىك ئۇنۇم قولغا كەلتۈرۈلگەن مەزگىل ھېسابلىنىدۇ، ئۇنىڭ ئۈستىگە كېيىنكىلەر ئالدىنقىلارنىڭ ئاساسىدا يەنىمۇ زور تەرەققىياتلارغا ئېرىشكەن.

ھايۋان سۈرىتىدىكى مىس بېزەك. خوتەن ناھىيىسىنىڭ يۈەنشا خەن دەۋرىدىكى قەدىمىي شەھەردىن تېپىلغان. چى شياۋشەن فوتوسى

ئەگەر تاڭ سۇلالىسىنىڭ غەربىي يۇرتقا بولغان ھۆكۈمرانلىقىنى مىلادىيە 630 ـ يىلدىن باشلاپ ھېسابلىساق، ئۇلارنىڭ ھۆكۈمرانلىقى 8 ـ ئەسىرنىڭ ئاخىرلىرى تۈبۈتلەر غەربىي يۇرتنى ئىشغال قىلىۋالغانغا قەدەر، ئىلگىرى ـ ئاخىر بولۇپ 160 يىلدىن ئارتۇق داۋاملاشقان بولۇپ،

ئۇلارنىڭ بوز يەر ئۆزلەشتۈرگەن ۋاقتىنىڭ ئۇزۇنلۇقى، كۆلىمىنىڭ چوڭلۇقى، تارقالغان دائىرىسىنىڭ كەڭلىكىنى ئالدىنقى سۇلالىلەر بىلەن سېلىشتۇرغىلى بولمايدۇ. تاڭ سۇلالىسى غەربىي يۇرتنى بىرلىككە كەلتۈرگەندىن كېيىن، غەربىي يۇرتتا جۇن، قورغان، قورۇل، قەلئە، تۇر، قاراۋۇلخانىغا ئوخشاش ئاساسىي قاتلام ھەربىي ئاپپاراتلارنى تەسىس قىلىپ، ئوخشاش بولمىغان ساندا لەشكەر تۇرغۇزغان، بۇ قوشۇنلار چېگرىنى قوغداش بىلەن بىرگە، قوشۇن، كېلىپ ـ كېتىپ تۇرغان ئەلچىلەر ۋە سودا كارۋانلىرىنى ئوزۇق ـ تۈلۈك بىلەن تەمىنلەش ئۈچۈن زور كۆلەمدە بوز يەر ئېچىپ تېرىقچىلىق، چارۋىچىلىق بىلەن شۇغۇللانغان. « ئەلنى ئىدارە قىلىشقا پايدىلىق ئومۇمىي ئۆرنەكلەر »نىڭ 223 ـ جىلدىدە مۇنداق خاتىرىلەنگەن: « تاڭ سۇلالىسى گاۋزۇنىڭ ۋۇدى يىللىرىدىن باشلاپ، چېگرا رايوننى ئېچىپ، زېمىنى غەربىي يۇرتقىچە كېڭىيىپ، تۇتۇق مەھكىمىسى، ۋىلايەت، ئايماق، ناھىيىلەرنى تەسىس قىلدى. شۈەنزۇڭنىڭ كەيۈەن يىللىرىنىڭ ئوتتۇرىلىرىدا، شوفاڭ، لۇڭيۇ، خېشى، ئەنشى، بېشبالىق قاتارلىق جايلاردا ھىراۋۇل تەيىنلەپ ھۆكۈمرانلىق قىلدى. شەندۇڭدىن لەشكەر ئەۋەتىپ، ھەربىي تەمىنات ئۈچۈن تاۋار ـ كىمخاب بەردى، لەشكەرلەر ئوزۇق ـ تۈلۈك مەسىلىسىنى ھەل قىلىش ئۈچۈن بوز يەر ئېچىپ، تېرىقچىلىق، چارۋىچىلىق بىلەن شۇغۇللاندى ھەمدە شەھەرلەردە لەشكەر تۇرغۇزۇپ، چېگرا رايوننى قوغدىدى ». تاڭ سۇلالىسىنىڭ غەربىي يۇرتتا بوز يەر ئېچىپ تېرىقچىلىق قىلغان كونكرېت كۆلىمى توغرىسىدا « تاڭ سۇلالىسىنىڭ ئالتە دەستۇرى. بوز يەر ئېچىپ تېرىقچىلىق قىلىش كاتاۋۇلى »دا: «ئەنشىدە 1000 گېكتار،

«پۇلېي ئايمىقى مىس تامغىسى» جىمىساردىكى بېشبالىق قەدىمىي شەھىرىدىن قېزىۋېلىنغان. چى شياۋشەن فوتوسى

سۈلىدا 350 گېكتار، كىنگتتە 350 گېكتار، بېشبالىقتا 1000 گېكتار، ئېۋىرغولدا 50 گېكتار، تيانشاندا 50 گېكتار بوز يەر ئېچىلغان » دەپ تەپسىلىي خاتىرىلەنگەن. بۇ ئەينى ۋاقىتتىكى تاڭ سۇلالىسىنىڭ شىنجاڭ رايونىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان بىپايان چېگرا رايونىنى قوغداش بىلەن بىرگە، كەڭ كۆلەمدە بوز يەر ئۆزلەشتۈرگەنلىكىنى ئىسپاتلاپ بېرىدۇ.

چىڭ سۇلالىسىنىڭ شىنجاڭدا بوز يەر ئېچىپ تېرىقچىلىق قىلىش ئىشلىرىنى رولى ۋە بوز يەر ئۆزلەشتۈرۈش مەقسىتىگە ئاساسەن تۆۋەندىكى ئۈچ باسقۇچقا ئايرىشقا بولىدۇ: 1715 ـ يىلدىن 1759 ـ يىلغىچە بىرىنچى باسقۇچ. بۇ مەزگىلدە چىڭ سۇلالىسى جۇڭغارلار بىلەن بىردە ئۇرۇشۇپ بىردە ئىناق ئۆتكەچكە، چىڭ سۇلالىسىنىڭ كۈچى شەرقىي شىنجاڭغىچىلا يېتىپ بارغانلىقتىن، بوز يەر ئۆزلەشتۈرۈش ئىشلىرىمۇ قۇمۇل، تۇرپان، باركۆل قاتارلىق جايلار بىلەنلا چەكلەنگەن. بۇنىڭدا ھەربىي ھەرىكەتنىڭ ئېھتىياجىنى قاندۇرۇش مەقسەت قىلىنغان بولۇپ، ئىككى تەرەپ مۇناسىۋىتىنىڭ ئۆزگىرىشىگە ئەگىشىپ، بەزىدە بوز يەر ئاچسا، بەزىدە چېكىنەتتى. 1759 ـ يىلدىن 1860 ـ يىلغىچە ئىككىنچى باسقۇچ. بۇ مەزگىلدە، چىڭ سۇلالىسى شىنجاڭنى بىرلىككە كەلتۈرۈپ بولغانلىقى ئۈچۈن، بوز يەر ئۆزلەشتۈرۈش ئىشلىرى چېگرا رايونىنى قوغداش ئېھتىياجى سەۋەبىدىن گۈللەنگەن ھەمدە تەدرىجىي ھالدا ھەربىيلەر بوز يەر ئېچىپ تېرىقچىلىق قىلىش، پۇقرالار بوز يەر ئېچىپ تېرىقچىلىق قىلىش، مەھبۇسلار بوز يەر ئېچىپ تېرىقچىلىق قىلىش قاتارلىق كۆپ خىل شەكىللەرگە تەرەققىي قىلىپ، چىڭ سۇلالىسىنىڭ شىنجاڭدىكى بوز يەر ئېچىپ تېرىقچىلىق قىلىش ئىشلىرى ئۈچقاندەك راۋاجلانغان ھەمدە كۆرۈنەرلىك نەتىجىلەر قولغا

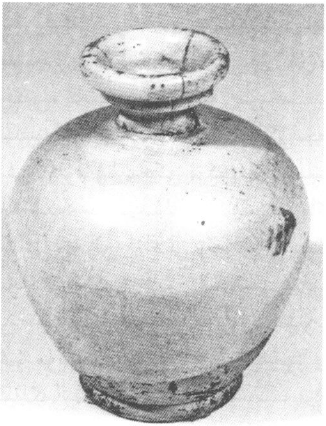

تۇرپان قوچو قەدىمىي شەھىرىدىن قېزىۋېلىنغان. چى شياۋشەن فوتوسى

此为试读,需要完整PDF请访问: www.ertongbook.c